

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल

फैसला

सम्बत ०७०-CR-०९३८

मुद्दा:- कर्तव्य ज्यान ।

जिल्ला दोलखा, च्यामन गाउँ विकास समिति वडा नं ३ घर भै हाल महिला कारागार कार्यालय, काठमाण्डौमा थुनामा रहेकी लक्ष्मी फुयाँल.....१ पुनरावेदक प्रतिवादी

विरुद्ध

प्रहरी निरीक्षक जीवन गुरुङ्गको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार.....१ प्रत्यर्थी वादी

शुरू फैसला गर्ने :- मा.न्या.श्री माधवप्रसाद पोखरेल

काठमाण्डौ जिल्ला अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- मा. न्या. श्री रामेश्वरनाथ अमात्य

मा. न्या. श्री नित्यानन्द पाण्डेय

पुनरावेदन अदालत पाटन

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति ०६९।१२।९ फैसलाउपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ (१) बमोजिम यस अदालतसमक्ष पुनरावेदन परी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :-

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं ७ मित्रपार्क कुटुबहाल टोलस्थित नन्दकुमारी महर्जनको २ तले घरको भूँई तलामा रहेको ४ वटा कोठाहरूमध्ये पूर्वतर्फको पहिलो कोठामा लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी बस्ने गरेको डेराकोठा रहेको, सो डेरा कोठाभित्र हेर्दा कोठाभित्र पूर्वतर्फ साईडमा १ वटा विस्तारासहितको खाँट, पश्चिम साईडतर्फ किचन च्याक ग्याँस

चुलो, सिलिण्डर समेत रहेको, उत्तरतर्फ साईड भुईँमा कपडा भाँडाहरू रहेको, सुत्ने खाँटको दक्षिणतर्फ सिरानी र उत्तरतर्फ खाँटको खुट्टा नजिक भुईँमा वरपर रगत जस्तो रातो पदार्थ रहेको, लत्ताकपडा समेत रहेको, सोही स्थान खाँट मुनी पहुँलो रङ्गको बोराभित्र रातो प्लाष्टिकले बेरिएको अवस्थामा सालनालसहितको मास पुगेर जन्मिएको जस्तो देखिने पुरुष नवजात शिशु बच्चा मृत अवस्थामा रहेको, मृत बच्चाको शरीर हेर्दा सालनालसहित भई घाँटीमा ३ वटा स-साना नील डाम देखिएको, नाकबाट रगत आएको भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल तथा लाशजाँच प्रकृति मुचुल्का ।

मिति २०६७।१।२५ गते साँझ अं १९:०० बजेको समयमा का.जि.का.म.न.वडा नं ७ मित्रपार्क कुटुबहाल टोलस्थित नन्दकुमारी मर्हजनको घरमा डेरा गरी बस्ने लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीको कोठाभित्र खाँट मुनी पहुँलो रङ्गको बोराभित्र प्लाष्टिकले बेरी राखेको अवस्थामा मास पुगेर जन्मिएको जस्तो देखिने बच्चा सालनालसहित मृत अवस्थामा फेला परेको र उक्त बच्चलाई लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै अवस्थामा जन्माई निजै लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीले मिलोमतो गरी घाँटी थिची मारेको यकीन भएको हुँदा निजहरू दुवैजना उपर ज्यान सम्बन्धी महल अनुसार कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवेदन ।

म नन्दकुमारी मर्हजनको घरको भुईँ तलामा १ कोठा भाडामा लिई बसेको छु, मेरो कोठा सामुन्नेको कोठामा लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी बसेका छन्, एक महिना अगाडि त्यहाँ आएका हुन् । निजहरू आउँदा गणेश भन्ने केटाहरू पनि सोही घरमा अर्को कोठामा भाडामा लिई बसेका थिए, लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीसँग खासै बोलचाल थिएन, लक्ष्मी फुयाँलको पेट केही ठूलो थियो, गर्भवती भएजस्तो लाग्थ्यो, पछि उक्त पेटको बच्चा सोही घरमा भाडामा बस्ने निजै गणेश भन्ने केटाको हो भन्ने हल्ला हुँदा घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि कोठा छोडेर भागेको थियो । मिति २०६७।१।२५ गते बिहान २:०० बजेतिर अईया-अईया भनेको आवाज लक्ष्मी फुयाँल बस्ने कोठामा आएको सुनी बच्चा जन्माउने बेथा लागेको होला भन्ने सोचेँ, ४:०० बजेतिर बच्चा जन्मिएर रोएको पनि सुनेँ, कोठामा बस्ने कोहीकसैलाई बोलाएनन्, केही समयपछि बच्चा रून कराउन पनि छोड्यो ढोका पनि भित्रबाट चुक्कुल लगाएर बन्द रही रह्यो, केही समयपछि लक्ष्मी फुयाँल

र लक्ष्मी सिवाकोटी ढोका ताला लगाई बाहिर गए, बच्चा जन्मिएको हो भनी सोध्दा होइन, केही होइन भनेर गएको र ८/९ बजेतिर लक्ष्मी सिवाकोटी कोठामा आएकोले तिमिहरूले बच्चा मारेर भित्र राखेको छौ क्या हो, भित्र कोठा हेर्‍यो भन्दा होइन भनी लक्ष्मी सिवाकोटीले पनि ढोका नखोली गएको र साँझ दुवैजना कोठामा आएको अवस्थामा प्रहरीलाई समेत खबर गरी प्रहरी समेत आई हेर्दा कोठाभित्र खाट मुनी बोरामा पोको बनाई राखेको अवस्थामा सालनालसहितको बच्चा मृत अवस्थामा फेला परेको हो । उक्त बच्चा बिहान ४:०० बजे जन्मिएको हो, मैले रोएको सुनेको हुँ, साँझ मरेको अवस्थामा बोरामा देखेकोले उक्त बच्चा लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै अवस्थामा जन्माई लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीले मिलोमतो गरी मारेका हुन भन्ने समेत व्यहोराको मधु गुरूङ्गको कागज ।

मेरो घरमा एक महिना अगाडिदेखि लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी बस्ने गरेका हुन्, लक्ष्मी फुयाँल गर्भवती रहेको कुरा पछि थाहा पाएँ, निज अविवाहित पनि रहेछिन्, मेरैघरमा निजहरू सँगसँगै कोठामा बस्न आएका गणेश भन्ने केटाको गर्भ रहेछ, घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि विवाह गरी दिने भन्ने कुरा हुँदा मैले थाहा पाएको हुँ । त्यसपछि गणेश भागेछ, कहाँ गएको हो थाहा भएन, मिति २०६७/१२/२५ गते बिहानै मधु गुरूङ्ग दोश्रो तलामा आई लक्ष्मी फुयाँलले बच्चा जन्माएको जस्तो छ, बिहान ४:०० बजे रोएको पनि थियो, अहिले सुनसान छ, हामी छिमेकीलाई पनि बोलाउन जाऔं हेर्न भनेकीले म र मधु गुरूङ्ग गई हेर्दा भित्रबाट ढोका लगाएकोले बच्चा जन्मियो कि के हो, ढोका खोल भन्दा केही होइन बच्चा जन्मिएकै छैन भनेर ढोका नै नखोलेको र केही समयपछि लक्ष्मी फूयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी कोठाबाट बाहिर निस्की ढोकासमेत लगाई बाहिर गएका हुन्, सो समयमा समेत बच्चा खोई त ? भन्दा बच्चा जन्मिएकै छैन भनेर गएका र ८/९ बजेतिर लक्ष्मी सिवाकोटी कोठामा आएकोले बच्चा जन्माई मारेको हो, ढोका खोल हामी हेर्छौं भन्दा केही होइन बच्चा नै जन्मिएको छैन भनी पुनः ढोका बन्द गरी फर्किएर गएको र साँझ निज दुवैजना आएपछि प्रहरी समेतलाई तत्काल खबर गरी प्रहरी आई कोठाभित्र हेर्दा खाँटमुनी बोरामा पोको बनाई राखेको अवस्थामा मास पुगेर जन्मिएको सालनालसहितको बच्चा मृत अवस्थामा रहेछ, उक्त बच्चा बिहान ४:०० बजे रोएको मधु

गुरुङ्गले सुनेको र साँभ मृत अवस्थामा बोरामा देख्दा सो बच्चा लक्ष्मी फुयाँलले जन्माई लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीले मारेको यकीन भएकोले कडा कारवाही होस् भन्ने समेत व्यहोराको नन्दकुमारी महर्जनको कागज ।

लक्ष्मी सिवाकोटी र लक्ष्मी फुयाँललाई १ वर्ष अगाडि एउटै घरमा भाडामा बस्दाको अवस्थामा चिनजान भएको हो । म गणेश श्रेष्ठसँग बस्थे, लक्ष्मी फुयाँल र गणेश श्रेष्ठबीच प्रेमसम्बन्ध समेत थियो, कोठामा आउने जाने भैरहन्थ्यो, घटना हुनु भन्दा १ महिना अगाडि निजहरू पनि नन्दकुमारी महर्जनको घरमा सरे हामीहरू पनि सयौं, लक्ष्मी फुयाँलको पेट केही ठूलो थियो, गर्भवती जस्तो थियो, पछि निजै गणेशको पेट हो भन्ने कुरा भएपछि रातिको ड्युटी गर्ने भएकोले घटनाको अघिल्लो दिन साँभ आफू काम गर्ने स्थान न्यूरोडमा सेक्युरिटी गार्ड काम गर्न गएँ । भोलिपल्ट २५ गते दिउँसो ३ बजेतिर कोठामा आउँदा लक्ष्मी फुयाँलले बिहान ज्यूँदै बच्चा जन्माई मारेको जस्तो छ, दुवैजना बाहिर गएका छन्, बच्चा चाही भित्रै भए जस्तो छ, कोठा पनि गन्ध आएको छ, भन्ने कुरा घरबेटी समेतले कुरा गर्दा यस्तो कुरा प्रहरीलाई भन्नुपछि, साँभ ती दुवैजना आउनासाथ प्रहरीलाई खबर गर्ने कुरा भई साँभ निजहरू दुवै आएपछि मैले गौशाला प्रहरीलाई खबर गरें, प्रहरी आई कोठामा हेर्दा खाँट मुनी लुकाई राखेको अवस्थामा बोराभित्र सालनालसहितको पुरुष बच्चा मृत अवस्थामा देखेँ, उक्त बच्चा बिहान ज्यूँदै अवस्थामा जन्माएको भन्ने कुरा सुनेको र साँभ मृत अवस्थामा देख्दा उक्त बच्चालाई लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै अवस्थामा जन्माई लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी दुवैको मिलोमतोमा मारेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ । निजहरूलाई कडा कारवाही हुनुपछि भन्ने समेत व्यहोराको नारायण श्रेष्ठको कागज ।

मिति २०६७।१।२५ गते लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै बच्चा जन्माई तत्काल घाँटी थिची मारेको र घटनास्थलबाटै निज लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीलाई प्रहरी नियन्त्रणमा लिइएकोमा लक्ष्मी फुयाँल सुत्केरी भई निजको शरीरबाट रगत समेत बगेको र उपचारको लागि सोही दिन काठमाडौं मेडिकल कलेजमा लगेको हो । त्यहाँबाट ऐ.२६ गते प्रसुति गृह थापाथलीमा रिफर गरेको र थापाथली गृह अस्पतालबाट मिति २०६७।१।२७ गते रिफर गर्ने

जानकारी समेत पाई टोली खटी गई निज लक्ष्मी फुयाँललाई पक्राउ गरी दाखिला गरेको छु, कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रहरी प्रतिवेदन ।

म र लक्ष्मी सिवाकोटी बस्ने घरमा दोलखा जिल्ला लापीलाङ्ग घर हुने गणेश श्रेष्ठ समेत डेरा कोठा गरी बस्थे, निजसँग परिचय भई बोलचाल हुँदा माया प्रेम बसेकोले कहिले निज हामी बस्ने कोठामा आउने गर्दथे, लक्ष्मी सिवाकोटी नभएको अवस्थामा रातमा पनि बस्थे, हामी बीच यौनसम्पर्क पनि भयो, यस्तैमा मेरो पेटमा बच्चा बसेछु, मैले निज गणेशलाई बच्चाको बारेमा के गर्ने भनी सोध्दा तिमीलाई म विवाह गरी हाल्छु । वैशाखमा विवाह गरौंला भनेका थिए । मेरो पेटमा दिनानुदिन बच्चा बढ्दै गएको थियो । घटना हुनुभन्दा एक महिना अगाडि मेरो दिदीले समेत थाहा पाई निज गणेशसँग विवाह गरी दिने कुरा हुँदा घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडिदेखि निज गणेश श्रेष्ठ भागेका थिए । काहाँ भागे थाहा भएन, बच्चा जन्मिएपछि मारी दिनुपर्ला रेखदेख गर्ने मानिस पनि छैन, अविवाहित महिलाले बच्चा जन्माएर के गर्ने भन्ने सोचेकी थिए । यस्तैमा मिति २०६७।१।२४ गते घटनाको अघिल्लो दिन साँझ ९:०० बजेतिर मेरो पेट दुख्न थाल्यो, पहिला पनि दुःखी रहने भएकोले कुनै वास्ता नगरी म र लक्ष्मी सिवाकोटी सुतियो । भोलिपल्ट बिहान २:०० बजेतिर अली वढी दुख्न थालेकोले आईया-आईया भनी कराउन पनि थालें । फूकफाक लिनको लागि लक्ष्मी सिवाकोटीलाई पठाएँ, निज लक्ष्मी कोठाबाट निस्कीए(एपछि बच्चा जन्मियो, बच्चा रोयो पनि । यो बच्चा बाँचेर के गर्ने, कसले पाल्ने, रेखदेख कसले गर्ने भन्ने सोची घाँटी थिची दिए, रून कराउन, हलचल गर्न छोडेपछि सालनालसहित बच्चालाई प्लाष्टिकमा पोको बनाई खाँट मुनी राखी म बिस्तारामा सुतें, केही समयपछि दिदीहरू तारा दाहाल, समिता दाहाल र लक्ष्मी सिवाकोटी आए । दिदीहरूले तँलाई पेट दुखेको थियो रे कस्तो छ ? बच्चा जन्माईस् के हो भनी सोध्दै थिए, मैले बिस्तराबाट नै मलाई ठीक भई सक्यो, मरेको बच्चा जन्मिएको थियो, जे जो गर्ने हो मै गर्छु तिमीहरू जाओ, भन्दै केही चर्को स्वरमा बोलेपछि दिदीहरू तत्कालै फर्किए, लक्ष्मी सिवाकोटी भित्र कोठामा थिईन्, अनि मैले बच्चा जन्माई मारेर खाट मुनी राखेकी छु । त्यसलाई बोरामा राख, भएको रगत पुछपाछ पार भने, उज्यालो भैसकेको हुँदा उक्त बच्चा साँझ अँध्यारो भएपछि फाली दिने

भन्ने कुरा गरी मैले कपडा फेरें, अनि दुवैजना ठोका लगाई बच्चालाई सोही खाँट मुनी राखी बाहिर निस्कियौं, दिनभर बाहिरतर्फ घुमफिर गरी बसी साँझ कोठामा पुग्दा प्रहरीहरू आई खाँट मुनी लुकाएको बच्चा फेला पारी मुचुल्का गरी मलाई र लक्ष्मी सिवाकोटीलाई नियन्त्रणमा लिएका हुन् । उक्त बच्चा मैले ज्यूँदै अवस्थामा जन्माई म आफैँले घाँटी थिची मारेको हुँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान कागज ।

बिगत ८ महिना अगाडिदेखी लक्ष्मी फुयाँल र म एउटै कोठामा बस्दै आएका थियौं । हामीहरू बस्ने घरमा दोलखा घर हुने गणेश श्रेष्ठ समेत बस्थे । गणेश श्रेष्ठ र लक्ष्मी फुयाँलबीच प्रेम सम्बन्ध समेत थियो । गणेश श्रेष्ठ समय समयमा हामीहरू बस्ने कोठामा आउने गर्दथे । लक्ष्मी फुयाँलको पेट बढ्दै गएको देखि सोध्दा मोटाएकी हुँ भन्थि पछि निज गणेश श्रेष्ठको बच्चा भएको गर्भवती भएको कुरा थाहा पाएँ । अनि घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि लक्ष्मी फुयाँलको गणेश श्रेष्ठसँग विवाह गरी दिने भन्ने कुरा समेत भएको थियो, यस्तैमा गणेश श्रेष्ठ भागे, काहाँ भागे थाहा भएन, यस्तैमा मिति २०६७/१२/४ गते साँझ ९:०० बजेतिर लक्ष्मी फुयाँलले पेट दुख्यो भनेकी थिईन् अं.२:०० बजेतिर अईया-अईया भनी कराई रहेकीले म व्यूँझिएँ । निजलाई बेथा लागेको रहेछ, धेरै समयसम्म पेट दुखेकोले कतै फाकफूक गरेर ठीक हुन्छ होला दिदीहरूलाई बेलाउन पय्यो भनी दिदीलाई फोन गरी आउन भनी बिहान साढे ३:०० बजेतिर दिदीलाई लिन जाउँ भनी म कोठाबाट निस्किएर गएँ, गौरीघाटमा पुग्दा दुवैजना दिदीहरू आउँदै रहेछन्, निज दिदीहरूलाई लिएर कोठामा आउँदा लक्ष्मी फुयाँल बिस्तारामा सुती रहेकी थिईन् । दिदीहरूले तिमीलाई ठीक भयो ? पेट दुखेको थियो रे भनी सोध्दा मलाई ठीक भई सक्यो, मरेको बच्चा जन्मिएको थियो, जे जो गर्नुपर्ने हो म गर्छु तिमीहरू जानु भनेर लक्ष्मी फुयाँलले भनेकिले दिदीहरू कोठामा नबसी गई हाले, म कोठामा बसेँ बच्चा खोई त भनी सोध्दा खाँट मुनी छ, ज्यूँदै जन्मिएको थियो, मैले मारेर राखेको छु, बोरामा हाली राख, रगत पुछपाछ पार भनेकाले बच्चालाई बोरामा हालें र रगत पनि पुछपाछ पारें, अनि निजले लुगा फेरीन, उज्यालो भैसकेकोले बच्चालाई साँझमा फाल्ने कुरा भई दुवैजना कोठा बन्द गरी दुवैजना बाहिर

निस्कियौं, घरबेटीले बच्चा जन्मिएको छ रे भनी सोध्दा जन्मिएको छैन भन्दै गयौं । दिन भर बाहिर गई साँझ कोठामा आउँदा प्रहरीहरू आई कोठामा राखेको बच्चा फेला पारेको हुन् र मलाई समेत पक्राउ गरेका हुन् बच्चा मैले मारेको होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटीले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान कागज ।

म बस्ने घरमा प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी पनि कोठा भाडामा लिएर बसेका थिए, घटना हुनुभन्दा एक महिना अगाडि हामी बसेको घरमा सरेर आएका थिए, निजहरूसँगै गणेश श्रेष्ठ भन्ने केटा पनि सोही घरमा भाडामा बस्न आएका थिए, घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि लक्ष्मी फुयाँलको पेटमा गणेश श्रेष्ठको बच्चा बोकेको भन्ने सुनको थिए । विवाह गरी दिने भन्ने कुरा पनि गरेका थिए, पछि निज गणेश श्रेष्ठ भागे, कहाँ गए थाहा भएन, मिति २०६७।१।२५ गते बिहान ६:०० बजे म उठ्दा लक्ष्मी फुयाँलले बच्चा जन्माएको भन्ने हल्ला सुनें, बच्चा ४:०० बजेतिर जन्मिएको, रोएको सामुन्नेको कोठामा बस्ने मधु गुरूङ्गले सुनेको भन्ने हल्ला थाहा पाएँ, लक्ष्मी फुयाँल बस्ने कोठको ढोका बन्द थियो, निजहरूलाई सोध्दा बच्चा जन्मिएको छैन भन्ने कुरा गरिरहेका थिए, केही समयपछि लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटी ढोका बन्द गरी बाहिर निस्किए ८/९ बजेतिर लक्ष्मी सिवाकोटी आएकी थिइन्, बच्चा जन्माई भित्रै राखेको छौं होला हेरौं भन्दा बच्चा जन्मिएको होइन भनी ढोका बन्द गरी तत्कालै फर्किएर गईन्, बच्चा जन्माई मारेको जस्तो लाग्यो र प्रहरीलाई खबर गर्नुपछि भन्ने कुरा भयो । अनि साँझ निज दुवैजना आउँदा साथ प्रहरीलाई खबर गरी प्रहरी आई हेर्दा कोठाभित्र खाँट मुनी सालनालसहितको पुरुष बच्चा बोरामा फेला परेको हो, उक्त बच्चा लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै जन्माई कर्तव्य गरी मारेर राखेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको श्याम रिमालको कागज ।

लक्ष्मी फुयाँल मेरो साहिली बहिनी हो । निज पशुपति क्याम्पस नजिक डेरा लिई बस्थी म र दिदी तारा दाहाल गौरीघाटमा बस्छौं । घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि लक्ष्मी फुयाँल गर्भवती भएको कुरा थाहापाई गई बुभ्दा गणेश श्रेष्ठ भन्ने व्यक्तिको गर्भ भएको थाहा पाई निजसँग विवाह गरी दिने भन्ने कुरा भएको थियो, पछि निज गणेश श्रेष्ठ भागेछ्छ, मिति २०६७।१।२५ गते बिहान साढे ३:०० बजेतिर मलाई तारा दाहालले फोन गरी

लक्ष्मी फुयाँलको पेट दुखेको छ रे मलाई फोन गरेकी थिई जानुपर्ने भयो भनेकीले दुवैजना लक्ष्मी फुयाँलको कोठातर्फ जान लाग्दा गौरीघाटमा लक्ष्मी सिवाकोटीसँग भेट भयो । हामीलाई लिन आएकी रहेछ, अनि सँगै लक्ष्मी फुयाँलको कोठामा पुग्दा लक्ष्मी फुयाँल बिस्तारामा सुतेकी रहिछ, पेट दुखेको थियो रे कस्तो भयो भनी सोध्दा केही छैन ठीक भयो । मरेको बच्चा जन्मिएको थियो, तिमीहरू जाओ, जे जो गर्ने हो म गर्छु भनी चर्को स्वरमा बोलेकोले नबसी तुरुन्तै फर्कियो । साँझ लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीलाई पक्राउ गरेको थाहा पाएँ, बुढा लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै बच्चा जन्माई मारेर कोठामा राखेको अवस्थामा प्रहरीले फेला पारेका रहेछन् । लक्ष्मी फुयाँलले नै ज्यूँदै अवस्थामा उक्त बच्चा जन्माई मारेकोमा विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको सुमिता दाहालको कागज ।

लक्ष्मी फुयाँल मेरो साहिँली बहिनी हो । निज पशुपति क्याम्पस नजिक डेरा लिई बस्थी म र बहिनी समिता दाहाल गौरीघाटमा बस्छौ । घटना हुनुभन्दा १०/१२ दिन अगाडि लक्ष्मी फुयाँल गर्भवती भएको कुरा थाहा पाई गई बुभ्दा गणेश श्रेष्ठ भन्ने व्यक्तिको गर्भ भएको थाहा पाई निजसँग विवाह गरी दिने भन्ने कुरा भएको थियो, पछि निज गणेश श्रेष्ठ भागेछ, मिति २०६७/१२/५ गते बिहान साँढे ३:०० बजेतिर मलाई लक्ष्मी फुयाँलको फोनबाट लक्ष्मी सिवाकोटीले फोन गरी लक्ष्मी फुयाँलको पेट दुखेको छ बेथा लागे जस्तो छ । फूकफाक गरेर ठीक हुन्छ कि तुरुन्त आउनुपर्ने भनी मलाई फोन गरेकी थिई अनि मैले समिता दाहाललाई फोन गरी दुवैजना लक्ष्मी फुयाँलको कोठातर्फ जान लाग्दा गौरीघाटमा लक्ष्मी सिवाकोटीसँग भेट भयो, हामीलाई लिन आएकी रहेछ, अनि सँगै लक्ष्मी फुयाँलको कोठामा पुग्दा लक्ष्मी फुयाँल बिस्तारामा सुतेकी रहेछ, पेट दुखेको थियो रे कस्तो भयो भनी सोध्दा केही छैन ठीक भयो, मरेको बच्चा जन्मिएको थियो, तिमीहरू जाओ, जे जो गर्ने हो म गर्छु भनी चर्को स्वरमा बोलेकोले नबसी तुरुन्तै फर्कियो, साँझ लक्ष्मी फुयाँलले ज्यूँदै बच्चा जन्माई मारेर कोठामा राखेको अवस्थामा प्रहरीले फेलापारेका रहेछन् । लक्ष्मी फुयाँलले नै ज्यूँदै अवस्थामा उक्त बच्चा जन्माई मारेकोमा विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको तारा दाहालको कागज ।

मृतक जातक जिउँदै जन्मिएको र जन्मिएको केही समय पछि Mannual Strangulation द्वारा मृत्यु भएको भन्ने पोष्टमार्टम प्रतिवेदन ।

प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. बमोजिमको कसूर गरेको हुँदा निजलाई सोही महलको १३(३) नं बमोजिम सजाय हुन र अर्का प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटीलाई ऐ.महलको १७(३) को कसूरमा ऐ.१७ (३) नं बमोजिम नै सजाय गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको अभियोग-पत्र ।

मलाई मिति २०६७/१२/२५ गते चावहिल कटुबहालबाट बेलुकी ८:०० बजेतिर पक्राउ गरेको हो । बच्चा मारेको भन्ने विषयमा पक्राउ गरेको हो, मिति २०६७/१२/२५ गते शनिबारको दिन लक्ष्मी फुयाँलले जन्माएको बच्चा मारेको हो । के कसरी मारेकी हुन् मलाई थाहा भएन । घटनामा म समेत भै बच्चा मारेको होइन । म र प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँल एउटै कोठामा बस्थ्यौं । म बिहानैदेखि आफ्नो टेलरिङ्ग पसलमा जाने गर्दथेँ, त्यसकारण मलाई यस सम्बन्धमा त्यति थाहा भएन । मिति २०६७/१२/२५ गते पनि सँधै जस्तो पेट दुख्यो भन्न थालिन म पनि अरूबेला जस्तै सामान्य होला भनी सुतेकी थिएँ । राती अईया-अईया भनेको सुनेर बिउँफिँदा पेट धेरै दुख्यो दिदीलाई फोन गरी देउ भनिन् । मैले उसका दिदीहरूलाई फोन गरेर बोलाएँ । तर नआएपछि म आफैँ लिन भनी गएकी थिएँ । उसका दिदीहरूलाई गौरीघाटबाट लिएर आउँदा निज कोठाभित्र हुँ-हुँ गर्दै सुतेकी थिईन् । कोठाभित्र रगतै रगत थियो । मैले अरू केही नसोध्दा आफ्नो काम तिर गएँ । बेलुकी फर्केर आउँदा प्रहरी समेतका धेरै मान्छे भेला भएका रहेछन् । अनिमात्र बच्चा अठ्याएर मारेर प्लाष्टिकमा पोका पारी राखेको रहेछ भनी थाहा पाएको हुँ । त्यसमा मेरो कुनै संलग्नता छैन । मैले मारेको बच्चा बोरामा राखेको र रगत पुछपाछ पार भनेकी थिईन । दिदीहरूलाई बोलाई दिएकोसम्म हो । सो व्यहोरा मैले भनेको थिइन । सहिछाप मेरै हो । मैले अभियोग दावीबमोजिमको कसूर नगरेको हुँदा मलाई सजाय हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी लक्ष्मी उप्रेती सिवाकोटीले अदालतमा गरेको बयान ।

मिति २०६७/१२/२५ गते बिहान ४:०० बजेतिर बच्चा जन्मेको हो । मलाई १०/१२ वर्षदेखि छोप्ने (मुर्छापर्ने) बिरामी भएको कारण बच्चा जन्मेकोसम्म थाहा छ । सो समय

कोठामा कोही थिएन । म एकलै थिएँ । बच्चा जन्मेको रगतहरू देखेपछि म मुर्छा परेकी रहेछु । त्यसपछि मलाई केही थाहा छैन । पछि होस् खुलेपछि हेर्दा ५:०० बजेको रहेछ । सो समयसम्ममा मैले जन्माएको बच्चा मरिसकेको रहेछ । आफूले जन्माएको बच्चा मृत अवस्थामा देखेपछि मैले हेर्न सकिन र मैले आफैँले प्लाष्टिकमा पोको पारी बोरामा हाली त्यहीँ खाटमुनी राखी मेरो दिदीहरू गौरीघाट बस्ने तारा दाहाल र संगीता दाहाललाई फोन गरेर बोलाएकी हुँ । मैले आफैँले जन्माएको बच्चा कर्तव्य गरी मारेको होईन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले अदालतमा गरेको बयान ।

प्रतिवेदनसहितको घटनास्थल तथा लाशजाँच मुचुल्कामा भएको यथार्थ विवरणसहितको व्यहोरा लेखी मैले पेश गरेको हुँ । उक्त बच्चा निज प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँल र लक्ष्मी सिवाकोटीले नै घाँटी थिची कर्तव्य गरी मारेका हुन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रहरी निरीक्षक जीवन गुरूङ्गले अदालतमा गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादीहरूमध्ये लक्ष्मी फुयाँल उपर ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं अनुसारको र प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटी उपर ज्यानसम्बन्धीको १७(३) नं बमोजिमको सजायको दावी लिई प्रस्तुत भएको यस मुद्दामा प्रतिवादीहरू आफैँले कसूर नगरेको भन्दै अदालत समक्ष बयान गर्दा ईन्कार रहेका छन् । अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष आ-आफ्नो कसूर स्वीकार गरेको देखिन्छ । शव परीक्षणबाट मृतक जातक जीउँदै जन्मिएको, जन्मिएको केही समयपछि Mannual Strangulation द्वारा मृत्यु भएको भन्ने देखिन्छ । यसरी घाँटी थिची मारिएको स्पष्ट हुने गरी शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित कुराहरूले प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले अदालतमा ईन्कार गर्दा लिएका आधार कतै मेल खाँदैन । निज आफैँले जन्माएको जातक कर्तव्य गरी मारेको देखियो । अर्की प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटी पनि सोही कोठामा बस्ने प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलको बारेमा जानकार रहेकी हुँदा प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलको कर्तव्यको मतलबमा पसेकोमा पनि सन्देह गर्नुपर्ने अवस्था देखिएन । दुवै प्रतिवादीहरूले अभियोग माँग दावी बमोजिमको कसूर गरेको ठहर्छ । ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं ले प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँललाई सर्वस्वसहित जन्म कैद र प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटीलाई ऐ.को १७(३) नं अनुसार १ वर्ष कैद हुन्छ । प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँल बिहे गरौं भन्ने अर्थमा शारीरिक सम्बन्ध

राख्न पुगेकीले गर्भ रहन गएको र पछिसम्म विवाह हुने भन्दा भन्दै महिना पुग्न लागेको बेला केटाले छाडी हिँडेका कारण कुमारी आमा बन्न बाध्य भएकी कारण लोकलाजबाट बच्ने उद्देश्य मात्रका कारण बच्चा मारी लुकाउन खोजेको देखिएकोले हाम्रो सामाजिक, पारिवारिक परिवेश अनुरूप बाध्यात्मक परिस्थितिमा निजबाट अपराधजन्य कार्य भएको हुँदा उल्लेखित सर्वस्वसहित जन्म कैदको सजाय चर्को हुने देखिँदा अ.व. १८८ नं अनुसार कम सजाय ४ वर्ष कैद हुन मनासिब देखिएकोले सोहीबमोजिम हुन राय जाहेर गर्ने गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१२।९ को फैसला ।

मैले अदालतमा गरेको इन्कारी बयानलाई मूल्याङ्कन नै नगरी हचुवा र अनुमानको भरमा स्वतन्त्र र निष्पक्ष प्रमाणबाट आरोपित कसूरलाई पुष्ट्याई नगरी गरेको फैसला कानूनसम्मत छैन । यस विषयमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट विभिन्न मितिमा भएका नजिर सिद्धान्त समेतको विपरीत रहेको काठमाण्डौ जिल्ला अदालतको मिति २०६५।१२।९ को फैसला कानून सम्मत नरहेकोले न्याय इन्साफ गरी पाऊँ भन्ने लक्ष्मी फुयाँलको पुनरावेदन।

शव परीक्षण प्रतिवेदनमा बच्चाको मृत्युको कारण Mannual Strangulation रहेको, पुनरावेदकले बेहोस् हुने रोग लागेको पुष्ट्याई हुने सबूद प्रमाण पेश गर्न सकेको पाइएन । ऐन, २०३१ को दफा २७ मा जसले जुन कुराको जिकीर लिन्छ सोको सबूद प्रमाण निजले विशेषज्ञको रायलाई शंका गर्नुपर्ने कुनै कारण विद्यमान रहेको देखिँदैन । अतः शुरू काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१२।९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्तैन भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला ।

शव परीक्षणबाट मृतक जातक जिउँदै जन्मिएको, केही समयपछि Mannual Strangulation द्वारा मृत्यु भएको भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदन भएको देखिन्छ । Cause of death मा Mannual Strangulation भनी लेख्ने डाक्टर अदालतमा उपस्थित भै बकपत्र गरेको छैन । मैले उक्त जातकलाई जन्माउने वित्तिकै मेरो शरीरबाट बगेको रगतहरू देखेपछि बेहोस भएको, बिगत १०/१५ वर्ष अघिदेखि नै बेहोस हुने रोग लाग्ने भएकोले उक्त

जातक बच्चा जन्मने वित्तिकै हेरचाह गर्न नसकेको कारणले गर्दा निजको मृत्यु भएको हो । मेरो होस आएपछि निज जातकको मृत्यु भै सकेको थियो । मैले कुनै किसिमले कर्तव्य गरी मारेको होइन । तसर्थ पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला कानून सम्मत नभएकोले इन्साफ गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन ।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री रमेशकाजी श्रेष्ठले यी प्रतिवादीले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष आरेपित कसूरमा सावित्री भई बयान गरेतापनि अदालत समक्ष इन्कारी बयान गरेको, विशेषज्ञलाई अदालतमा उपस्थित गराई बकपत्र नगराएको, प्रतिवादी बेहोस हुने रोगी भएको समेतबाट मार्ने मनसाय नराखी प्रतिवादीबाट कसूर हुन गएकोले कठोर सजायमा पुर्नविचार गरी निजलाई कम सजाय हुनुपर्छ भन्ने समेत बहस प्रस्तुत गर्नु भयो ।

प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन सहितको सम्पूर्ण मिसिल कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिले नमिलेको के रहेछ ? प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा ठहर निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

लक्ष्मी फुयाँल जिउदै बच्चा जन्माई निज र लक्ष्मी सिवाकोटी दुवैले मिलोमतो गरी घाँटी थिची बच्चा मारेको हुँदा लक्ष्मी फुयाँलले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. बमोजिको कसूर गरेको हुँदा निजलाई सोही महलको १३(३) को कसूरमा ऐ. १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुन र अर्का प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटीलाई ऐ. महलको १७(३) नं. कसूर गरेकोमा ऐ.१७(३) बमोजिम नै सजाय माँग गरी अभियोग-पत्र दायर भएकोमा प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँललाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वशससहित जन्म कैद सजाय र प्रतिवादी लक्ष्मी सिवाकोटीलाई ऐ.को १७(३) नं अनुसार १ वर्ष कैद हुन्छ साथै अ.व. १८८ नं. बमोजि चार वर्ष मात्र सजाय गर्न उपयुक्त हुने भनी राय व्यक्त गरी काठमाण्डौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई नै सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत

पाटनवाट भएको फैसला उपर प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलको यस अदालतमा पुनरावेदन दर्ता भई निर्णयाथ पेश भएको देखिन्छ ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा पुरुष जस्तो देखिने नवजात शिशु बच्चा मृत अवस्थामा रहेको, मृत बच्चाको शरीर हेर्दा सालनालसहित भई घाँटीमा ३ वटा स-साना निल डाम देखिएको, नाकवाट रगत आएको भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६७।१।२५ गतेको घटनास्थल तथा लाशजाँच प्रतिवेदनबाट देखिन्छ । लाश प्रकृति र शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको तथ्यगत विवरणबाट मृतक उक्त बच्चालाई लक्ष्मी फुयाँलले जिउँदै अवस्थामा जन्माई निजै लक्ष्मी फुयाँलले घाँटी थिची मारेको हो भनी यकीन भएको देखिन आउँछ ।

प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले गणेश श्रेष्ठसँग चिनजान भई विवाह गर्ने आशामा निजसँग अवैध सम्बन्ध राखी अविवाहित रहेको अवस्थामा गर्भ रहन गई बच्चा जन्मेकोले लोक लाजबाट बच्नका लागि नै उक्त बच्चा घाँटी थिची मारेको हो भनी निज स्वयंले स्वीकारी अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष बयान गरेको देखिन्छ । मधु, गुरु, नन्द कुमारी मर्हजन, नारायण श्रेष्ठ, प्रतिवादीकी सहोदर दिदीहरू क्रमशः सुमिता दाहाल तथा तारा दाहाल समेतले वारदातलाई समर्थन हुने गरी अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष बयान गरेको समेत मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि हुन आउँछ । प्रतिवादीले अदालतमा इन्कारी बयान दिएतापनि निजले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष साविती बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीको अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्षको साविती बयानलाई मौकामा बुझिएका व्यक्तिले गरेको कागज लाश जाँच मुचुल्का, वस्तुस्थिति मुचुल्का समेतले निज लक्ष्मी फुयाँलले बच्चा जन्माई घाँटी थिची मारेको भनी शंकारहित तवरबाट पुष्टि एवं समर्थन गरेको देखिन्छ ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको साविती बयानलाई अन्य परिस्थितिजन्य रूपमा संकलित प्रमाणहरूले मालाकार रूपमा (chain of eviednce) समर्थन गरेको देखिन्छ । अतः निजको उक्त साविती बयान अन्यथा नभै वास्तविकतामा

आधारित रहेको स्वेच्छापूर्वकको भएको देखिन आयो । यस अवस्थामा प्रतिवादीलाई दावीको कसूरबाट उन्मुक्ति दिन मिल्ने अवस्था देखिएन ।

अतः उपरोक्त उल्लिखित आधार कारण र प्रमाणबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले आफैले जन्माएको जातक कर्तव्य गरी मारेको हुँदा प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँललाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्म कैदको सजाय हुने ठहर्‍याई काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१२।९ मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।७।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्‍छ ।

पुनरावेदन अदालत पाटनले प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँललाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्म कैद भएको सजाय चर्को पर्ने भनी कम सजाय हुन व्यक्त गरेको रायको सन्दर्भमा विचार गर्दा, प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलले आफूलाई बिहे गर्ने आसामा पुरुष साथीसँग शारीरिक सम्बन्ध राखेबाट गर्भ रहन गएको हो पछि सम्म विवाह हुने भन्दा भन्दै महिना पुगी विवाह हुनु पूर्व कुमारी आमा बन्न बाध्य भएकोले आफ्नो सामाजिक मानमर्यादा इज्जतमा आर्च आउने डरले निज प्रतिवादीबाट सो अपराधजन्य कार्य हुन गएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन आउछ । अतः प्रस्तुत वारदातको रूप र अवस्था विचार गर्दा प्रतिवादीलाई कानूनबमोजिम तोकिएको सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय दिँदा चर्को पर्ने भनी अ.वं. १८८ नं. प्रयोग गरी निजलाई कैद वर्ष ४ सजाय हुन पुनरावेदन अदालत पाटनले व्यक्त गरेको राय न्यायसंगत हुँदा सो राय समेत सदर हुने ठहर्‍छ । प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । अरूमा तपसिल बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि ईन्साफ खण्डमा उल्लेख भए बमोजिम पुनरावेदक प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलको हकमा शुरू र पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर भई ठहरको सजायको हकमा सम्म अ.वं. १८८ नं. बमोजिम चार वर्ष मात्र कैद हुने भएकोले निजका हकमा शुरू फैसलाको तपसिल

प्रकरण १ बमोजिम राखिएको सर्वश्वसहित जन्मकैद गरी रहनु परेन । निज प्रतिवादीलाई चार वर्ष मात्र कैद गर्नु पर्ने हुँदा सर्वश्वसहित जन्मकैदको लगत संशोधन गरी संशोधित कैद म्याद ठेकी सम्बन्धित कारागार कार्यालयमा पठाई दिनु भनी शुरू काठमाण्डौ जिल्ला अदालतमा लेखी पठाउनु-----१
यो फैसलाको जानकारी थुनामा रहेका प्रतिवादी लक्ष्मी फुयाँलालाई तथा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिनु-----२
प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु-----३

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

ईजलास अधिकृत : रामानन्दप्रसाद अधिकारी

क.अ. : गिता घिमिरे गिरी

ईति सम्बत् २०७१ साल आषाढ ९ गते रोज २ शुभम्-----।